

Видається з 1976 року.
Виходив під назвами: «Русский язык и литература в средних учебных заведениях Украины», «Відродження», «Всесвітня література в середніх навчальних закладах України», «Всесвітня література в сучасній школі». З липня 2013 р. – «Всесвітня література в школах України».

Свідоцтво про державну реєстрацію
КВ № 20008 – 9808Р від 25.06.2013 р.

ПЕРЕДПЛАТНИЙ ІНДЕКС 68829
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНЕ ІНФОРМАЦІЙНО-ВИБРОБНИЧЕ ПІДПРИЄМСТВО
ВИДАВНИЦТВО «ПЕДАГОГІЧНА ПРЕСА»

Схвалено вченою радою
Інституту іноземної філології
Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова

Головний редактор
ТАМАРА ГРЕВЦЕВА

Редакційна колегія:
КАТЕРИНА БИКОВА,
ЛЮДМИЛА ВОЗНЮК,
ЄВГЕНІЯ ВОЛОЩУК,
ВОЛОДИМИР ГЛАДИШЕВ,
ЄВДОКІЯ ГОЛОБОРОДЬКО,
ЛЮДМИЛА ДАВИДЮК,
МИКОЛА ЖУЛИНСЬКИЙ,
ОЛЕНА ІСАЄВА,
ЖАННА КЛИМЕНКО,
ЮРІЙ КОВБАСЕНКО,
ЖАННА КОШКІНА,
ЮРІЙ КУЗНЕЦОВ,
ЛІДІЯ МАЦЕВКО-БЕКЕРСЬКА,
ЛЕСЯ МІРОШНИЧЕНКО,
ДМИТРО НАЛИВАЙКО,
ОЛЬГА НІКОЛЕНКО,
НІНА ОЗЕРОВА,
ОЛЕКСАНДР ПРОНКЕВИЧ,
СВІТЛАНА САФАРЯН,
ОЛЬГА СУХОМЛИНСЬКА,
БОРИС ШАЛАГІНОВ,
НЕОНІЛА ШИНКАРУК,
ФЕЛІКС ШТЕЙНБУК

Методична рада:
СВІТЛАНА БАК,
РИТА ЄРОШЕНКО,
ЛІДІЯ ЗІНЕВИЧ,
ЛЮДМИЛА КОВАЛЬОВА,
ІРИНА КУЗЬМЕНЧУК,
ЛЮДМИЛА ЛИСАК,
ЛЮДМИЛА ПАРАМОНОВА,
ОЛЕКСАНДР ПЕРВАК,
ЛЮДМИЛА ПУЛАТОВА,
ОЛЕНА РЕВНІВЦЕВА,
ОЛЬГА СУТУЛА,
ІРИНА ТРИГУБ,
НАТАЛІЯ ХИМЕРА,
ТЕТЯНА ЧЕРЕДНИК,
МАРИНА ЧУБАРОВА,
ВАЛЕНТИНА ЮРЧАК

На с. 1 обкладинки:
мал. **Анастасії Комарової,**
студентки Київської дитячої
Академії мистецтв
(викладач **Г. Ярмоленко**)

Всесвітня Література

В ШКОЛАХ УКРАЇНИ
Щомісячний науково-методичний журнал
№ 7 – 8 (421 – 422). Липень – серпень 2016

ЗМІСТ

НОВА ШКОЛА: ПРАКТИКА, ПРОБЛЕМИ

До 25-річчя Незалежності України

- КЛИМЕНКО Жанна.** Шкільний курс «Зарубіжна література» як чинник формування української національної ідентичності учнів 2
- БИЦЬКО Оксана.** «Світ, зітканий з добра і любові»
Методичні рекомендації щодо вивчення творів
Нузета Умерова в загальноосвітніх школах України 8
- ПАЗАНЕНКО Анастасія.** Бесконечная (?) боротьба 16

МЕТОДИКА, ПОШУК, ДОСВІД

Представляємо підручники із зарубіжної літератури для 8 класу

- РУДЬ Олена.** Головне у підручнику літератури – художній текст 18
- УДОВИЧЕНКО Лариса.** Читацькоцентрична модель сучасного підручника із зарубіжної літератури для старших підлітків: концепція, зміст і форма 21
- Конкурс «Книжкова фантазія»**
- ЦУР Володимир.** Я – читач 24
- Хроніка**
- ОРЛОВА Ольга.** Платформа для апробації передових технологій у галузі мовної та літературної освіти 25
- Творчі завдання для творчих дітей**
- ЯЛТАНЕЦЬ Тетяна.** Розвиток творчих здібностей учнів на уроках зарубіжної літератури
Із досвіду роботи 26
- БАК Світлана.** Талант-шоу як нова сходинка до розвитку здібностей 29

МЕТОДИКА, ПОШУК, ДОСВІД: ЗАВТРА – НА УРОК

6 КЛАС

- МОСІЙЧУК Ірина.** Нарцис: квітка – лікарська рослина – міфічний герой
Урок за давньогрецьким міфом 31

8 КЛАС

- ПЕРВАК Олександр.** Календарно-тематичне планування уроків зарубіжної літератури 35
- ПЕРВАК Олександр, ВІКАРНА Наталія,**
ГРУЗЕВИЧ Катерина. Орієнтовне планування уроків зарубіжної літератури 45

РОСІЙСЬКА МОВА В ШКОЛАХ УКРАЇНИ

- ЗАХОВАЙКО Анна, ЩЕРБАНЬ Светлана,**
РОТАНЬ Ірина, ПЕТРЕНКО Татяна,
ПОРТЯННИКОВА Вікторія. Календарно-тематическое планирование уроков русского языка (начало изучения с 5 класса) 89

ЧИТАЦЬКОЦЕНТРИЧНА МОДЕЛЬ СУЧАСНОГО ПІДРУЧНИКА ІЗ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ДЛЯ СТАРШИХ ПІДЛІТКІВ: КОНЦЕПЦІЯ, ЗМІСТ І ФОРМА

Лариса УДОВИЧЕНКО, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри української літератури і компаративістики Гуманітарного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка

Прекрасна можливість – обирати підручники, за якими нові покоління України вчитимуться розуміти прекрасний світ мистецтва слова, знайомитися з культурою різних країн, пізнавати світ і себе в цьому світі, – стала на сьогодні доброю традицією.

Педагогічна спільнота завжди з великим інтересом обговорювала і обговорює проблему шкільних підручників. А до підручника із зарубіжної літератури завжди ставилися особливі вимоги.

Як захопити сучасного підлітка читанням? Як повернути його увагу до художньої літератури? Яким чином домогтися, аби учень 8-го класу, відкриваючи для себе світ, звертався за відповіддю на важливі питання до завершених мистецьких творів? Як увести в його життя красу в широкому сенсі?

Ми абсолютно переконані, що досягнути таких високих цілей можна буде саме тоді, коли центром літературної освіти буде читач з власними емоціями і враженнями від прочитаного, власною інтерпретацією та оцінкою, власними аргументами «за» і «проти».

В основу нашого підручника із зарубіжної літератури покладено читацькоцентричну модель, яка повною мірою сприяє тому, аби «Зарубіжна література» стала для учнів не лише шкільним предметом, а мистецтвом, якого потребують. Подібна модель підручника літератури була апробована відомими вітчизняними вченими-методистами і авторами великої кількості шкільних підручників, посібників і хрестоматій Л. Мірошніченко, О. Ісаєвою, Ж. Клименко, А. Мельник. Традиційними для читацькоцентричної моделі підручника залишаються врахування психолого-педагогічних особливостей вікової групи учнів, компетентнісний підхід, розвиток читацької рецепції у ситуації співтворчості з автором. Читацькоцентрична модель розробленого підручника для 8 класу відрізняється тим, що враховує специфіку вивчення літератури на етапі системного читання, представляє мікро-модель літературного процесу для старших підлітків у широкому культурологічному контексті, передбачає поступове розширення і поглиблення читацької інтерпретації у процесі контекстного аналізу художнього твору.

Останнім часом у педагогічному середовищі поширюється думка про те, що підручники мають писати вчені у співавторстві з учителями-практиками. Нам пощастило працювати у такому тандемі.

Ми, автори Наталія Миколаївна Кадоб'янська і Лариса Миколаївна Удовиченко, пропонуємо модель підручника для 8 класу, розроблену з урахуванням новітніх наукових надбань і багаторічного досвіду викладання зарубіжної літератури в школі.

Кадоб'янська Наталія Миколаївна – учитель української мови і літератури, учитель-методист зарубіжної літератури, має 35 років педагогічного стажу в середніх навчальних закладах різного типу, вищих навчальних закладах, є автором понад 40 публікацій у фаховій пресі. Удовиченко Лариса Миколаївна – кандидат педагогічних наук, доцент, має 20 років науково-педагогічного стажу в середніх і вищих навчальних закладах, є автором понад 60 публікацій у фаховій пресі. За час співпраці опублікували «Енциклопедію-довідник зі світової літератури» (2012 р.), підготували підручник із зарубіжної літератури для 11-го класу (профільний рівень), статті у співавторстві.

Перш, ніж розробити модель нового підручника для учня, ми ґрунтовно вивчали, який він – сучасний підліток, що його хвилює, що захоплює і цікавить, чого він прагне навчитися, як мислить, чому надає перевагу?

Передусім він – представник нового покоління, яке живе одночасно в реальному та віртуальному світі, активно користується новітніми інформаційними технологіями, спілкується у соціальних мережах, захоплюється комп'ютерними іграми, шукає і знаходить різного роду інформацію, обмінюється нею. Тому сучасний підліток:

- орієнтований на сприйняття не вербальної, а віртуальної інформації; він – візуал, тобто краще реагує на те, що бачить, ніж на те, що чує і має уявити;
- характеризується кліповим мисленням – непослідовним і нетекстовим. Він здатний бачити картинку в цілому і сприймати інформацію за принципом кліпу, тому потребує яскравого, динамічного, стислого викладу матеріалу;
- мало що приймає на віру, прагне все перевірити;
- прагматичний і спрямований на результат.

Ураховуючи психолого-педагогічні особливості сучасних учнів, ми ставили перед собою завдання зацікавити їх роботою з навчальною книгою, стимулювати активне пізнання, підтримувати інтерес і увагу до текстів підручника. З цією метою використовували різні способи структурування і оформлення навальних текстів.

Це використання можливостей креолізованих текстів, тобто тих, фактура яких складається з двох частин: вербальної та невербальної.

У підручнику використовуються різні засоби створення креолізованих текстів:

- конічні (графічні) ілюстрації, фотографії, плакати, малюнки, таблиці, схеми, символи – унаочнюють матеріал;
- різноманітні плашки з тлумаченням термінів і нових слів – залучають увагу, утримують її;
- різнокольорові маркери з цікавою додатковою інформацією про реалії доби, письменників, перекладачів – заохочують до читання та розмірковування;
- специфічно оформлені назви рубрик – організують спілкування, стимулюють зворотну реакцію, формують умови, сприятливі для здійснення інформаційного впливу та комунікації.

Така організація тексту з використанням паралінгвістичних засобів не лише привертає увагу читача до найважливіших текстових фрагментів, а й сприяє створенню найоптимальнішого режиму сприйняття, допомагає в осмисленні матеріалу, забезпечує його експресивність і прагматичну заданість.

Саме тому в підручнику навчальні тексти розбито на розділи і підрозділи, назви яких безпосередньо розкривають зміст.

Кожен інформаційний блок виконує конкретну функцію. Ми прагнемо уникати розмитості й у структуруванні, і у формулюванні. Обсяг блоків невеликий, тому робота з ними не спричиняє додаткових труднощів у старших підлітків.

Ми прагнули створити «ситуацію спілкування» між різними учасниками навчального діалогу – вченими-літературознавцями, митцями, перекладачами, авторами підручника, вчителями, читачами – на трьох рівнях. Поштовхом до самостійних учнівських роздумів та пошуків є наскрізна думка нашої книги – вислів Гіппократа *«Життя коротке, мистецтво – вічне»*. Упродовж навчання учням пропонується подискутувати зі знаменитим давньогрецьким мислителем, підтвердити його слова своїми розмірковуваннями або заперечити власними аргументами. Такі завдання дають змогу уникати дидактизму, підкреслюють, що у підручнику подано загальноприйнятну думку про літературні періоди і художні твори, але читач має право на власну позицію, яка, проте, потребує аргументації і пояснення.

По-друге, у підручнику, згідно з вимогами програми, характеризуються основні літера-

турні явища, розкриваються поняття і терміни, пропонуються статті про найвідоміших письменників, поетів і драматургів кожної літературної доби, наводяться матеріали щодо аналізу художніх творів для осмислення і обговорення. Ці тексти описового і пояснювального характеру подано у цікавій і доступній формі із залученням різного виду контекстів, аби створити у свідомості юного читача образ доби, уявлення про основні її цінності та художній світ письменника.

Для ефективного формування знань у підручнику використовується принцип «потрійного акцентування»:

- на початку розділу формулюється, про що дізнаються учні, опрацювавши розділ підручника (це допоможе мотивувати навчальну й читацьку діяльність, емоційно налаштуватися, сформулювати цілі діяльності);
- наприкінці розділу, в рубриці **«Завантаж інформацію»**, пропонуються короткі висновки для узагальнення навчальних досягнень, що дає змогу повторити основну інформацію, зафіксувати її зручним способом, знайти кращі формулювання;

• остання рубрика кожного розділу «Ключові поняття теми» допомагає перевірити, чи відповідають результати навчання сформульованим завданням, чи виправдалися очікуванням, чи на всі питання можна було отримати відповідь.

Учням буде цікаво виконувати різні види діяльності, а саме: звірити сформульовані завдання і отримані результати, здійснювати самостійну пошукову діяльність, запропонувати питання для підсумкових уроків тощо.

По-третє, вивчення теоретичного і художнього матеріалу завершується рубриками *«Оцінки й обговорення»*, *«Завдання для співпраці»*, *«Завдання для геймера»*, які забезпечують обговорення, сприяють поглибленню інтерпретації, спонукають до творчості.

Така робота великою мірою відповідає компетентнісному підходу в навчанні, забезпечує міцність і дієвість знань, розвиває аналітичне, критичне і творче мислення.

Звичайно, будь-який підручник передбачає роботу з художнім твором.

Структура навчальної книги така, що забезпечує реалізацію всіх етапів вивчення художнього твору в логічній послідовності у широкому культурологічному контексті. Рубрики «Підготовка до діалогу», «Діалог з текстом», «Оцінки та обговорення», які відображають логіку читацького пізнання, мотивовано поєднано з рубриками «Діалог культур» і «Діалог літератур», що забезпечує всебічне спілкування з художнім твором, автором, добою, іншими читачами і спонукає до формулювання власних виважених суджень.

У рубриці **«Діалог з тестом»** подано художні твори (повністю або в уривках), які потре-

бують повторного та коментованого читання, з'ясування та обговорення первинної читацької інтерпретації, її подальшого поглиблення. Це стосується передусім Вед, Біблії, Корану, «Іліади» Гомера, «Енеїди» Вергілія, ліричних творів. Скорочені тексти або уривки з великообсягових художніх творів ми свідомо подаємо у хрестоматії, оскільки прагнемо не обмежувати вивчення художнього твору роботою з незначним фрагментом; надати можливість вчителю стимулювати читацьку діяльність учнів, задовольняти і розвивати інтереси, потреби і здібності сучасних підлітків. Це стосується таких шедеврів світової літератури, як «Пісня про Роланда», «Премудрий гідальго Дон Кіхот з Ламанчі» М. де Сервантеса, «Ромео і Джульєтта» В. Шекспіра, «Мищанин-шляхтич» Ж.-Б. Мольєра, «Маленький принц» А. де Сент-Екзюпері, а також художніх творів, читання яких може здійснюватися за вибором («Чайка на ім'я Джонатан Лівінгстон» Р. Баха, «Буба» та «Буба: мертвий сезон» Б. Космовської, «Коли відпочивають янголи» М. Аромштам).

Ми прагнули запропонувати учням сучасної України, яка остаточно підтвердила свій європейський вибір, стати учасниками широкого культурологічного полілогу, відчутти спільне і відмінне в культурах країн, що живуть в одному світі, прагнуть розуміння, довіри і водночас себе національно ідентифікують та усвідомлюють свою вартість. Сприяють цьому вищезгадані рубрики «**Діалог культур**», «**Діалог літератур**», а також рубрика «**Україна і світ**». З них учні зможуть дізнатися, наприклад, про те, як Біблія потрапила до України та перекладалася в найдавніші часи, про перші спроби перекладу Корану староукраїнською (старослов'янською) мовою, що були здійснені ще в XV ст., про те, як Іоаникій Галятовський видав 1683 році в Чернігові полемічний трактат «Аль-Коран Мухамедів», чи про вплив мистецтва ісламу на архітектуру, декоративне мистецтво європейських країн, про ставлення до творчості видатних митців у різні епохи (Вергілія, Сервантеса, Мольєра), про переклади і переспіви з Горация, Лі Бо і Ду Фу, про продовжувачів традицій метафізичної школи Джона Донна у різних літературах та багато іншого. Належна увага приділена авторським інтерпретаціям вічних образів, сюжетів і мотивів у зарубіжній та українській літературі (Прометей, Дон Кіхот, донкіхотство, Ромео і Джульєтта).

Зважаючи на те, що сучасні читачі звикли сприймати літературу як один з видів мистецтва, ми прагнули розкривати поняття про художню культуру та культурну добу із урахуванням широкого міжмистецького контексту, залучаючи твори живопису, музики, скульптури, архітектури, театрального мистецтва, кінематографа, фотографії. Так, учні зможуть розглянути та обговорити зображення сюжетів з

«Метаморфоз» Овідія на полотнах від Веласкеса і Боттічеллі до Пікассо та Далі; ілюстрації до роману Сервантеса Гранвіля, О. Дом'є, Г. Доре, П. Пікассо, Х. Сегрельєса тощо.

У рубриці «**Висока полицка**» учні зможуть ознайомитися з архітектурними і скульптурними пам'ятками доби, шедеврами музичного мистецтва, фільмографією до літературних творів, театральними постановками, перекладацькою історією художніх текстів. Рубрики «**Завдання для співпраці**» і «**Завдання для геймера**» дадуть учням змогу знайти однодумців для перегляду та виготовлення презентації документальних та художніх фільмів і мультфільмів (мультиплікаційних стрічок «Прометей», «Маленький принц», різнонаціональних екранізацій роману Сервантеса, п'єс Шекспіра і Мольєра, повісті Баха), перегляду опер та балетів за різними сюжетами («Ромео і Джульєтта» Шекспіра, «Дон Кіхот» Сервантеса), прослуховування музичних творів (музики К. Глюка, Й. Гайдна до творів Овідія; Ф. Ліста «Сонети Петрарки», музики бароко Й. Баха).

Вивчення кожного розділу завершується рубрикою «**Ваші підсумки**», яка допоможе учням самостійно оцінити рівень власних навчальних досягнень, стимулюватиме читацьку та інтерпретаційну діяльність, заохочуватиме опрацювання теоретичних матеріалів.

У кожному розділі запропоновано адаптовані визначення теоретико-літературних понять, передбачених шкільною програмою. А у кінці підручника їх подано у «Словнику літературознавчих термінів». Це дасть змогу спростити роботу з термінами і систематично звертатися до них на уроках та у процесі виконання домашніх завдань.

Отже, ми пропонуємо Вашій увазі підручник, який враховує психологічні особливості сучасних підлітків і повною мірою використовує ці особливості у вивченні зарубіжної літератури.

Наш підручник:

- вірний помічник в організації процесу навчання літератури в класі і дома;
- повністю відповідає вимогам чинної програми;
- не перевантажений навчальним матеріалом;
- по-сучасному і чітко структурований;
- цікавий і зрозумілий для учнів;
- яскраво ілюстрований.

Він допоможе зекономити час на підготовку до уроку, зробити урок сучасним (цікаві рубрики, додатковий матеріал, посилання на інтернет-ресурси тощо), успішно використовувати ілюстративний матеріал (репродукції, фотографії, схеми, таблиці, символи), розвивати різні види мислення учнів (репродуктивні, дослідницькі, творчі запитання й завдання), об'єктивно перевіряти рівень навчальних досягнень учнів (різнорівневі тестові й аналітичні завдання наприкінці розділів).